

екзотичні явища та предмети близькими та зрозумілими для сучасних читачів та користувачів різноманітних ЗМІ. Що ж до останніх запозичень, головним чином з англійської мови, то ті, що закінчуються на приголосний (іменники), легко відмінюються в усіх відмінках за другою відміною (і тюнинг, і месидж, і гаджет та багато інших). Від запозичених іменників за допомогою префіксів та суфіксів легко утворюються дієслова (піарити, пропіарити, монітарити, прогманітарити, тюнингувати, відтюнингувати), і хоча форма майбутнього часу відтюнингуватимуть може здаватися дещо переобмеженою, вона вписується в типологічні засади мови.

До речі, запозичення можуть не лише з'являються, але й зникати поступаючись місцем іншим: тепер частіше за слово марка для назви різновидів авто (як пишуть певні ЗМІ) вживається бренд. Здається, що дехто ставиться до запозичених слів як дитина до нової забавки. Проте не слід часто вживати драйв при наявності слів завзяття, снопа, наснага та ін. Слід лише пошукати у творах Шевченка, Франка, Лесі Українки, і можна буде знайти відповідні колоритні назви в рідній «зброї іскристій» (слова Лесі Українки про мову).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булаховський Л.А. Введение в языкознание. – К., 1958; 2. Нікітіна Ф.О. Запозичення і переклад в умовах глобалізації // Компаративні дослідження слов'янських і літератур. – 2013. – Вип. 23. – С. 60–63.

Новікова Є.Б. (Харків, Україна)

Інноваційні префіксальні ад'єктиви сучасної української мови

У статті з'ясовано структурно-семантичні особливості інноваційних префіксальних ад'єктивів. Проаналізовано й описано їхні найпродуктивніші словотвірні типи. Розглянуто особливості гібридних прикметників-новотворів. Виявлено синонімічні препозиційні елементи, що функціонують в словотвірних синонімах.

Ключові слова: інновація, неологізм, словотвірна семантика, префіксальний формант, твірна база, словотвірне значення, деривація.

В статье определены структурно-семантические особенности инновационных префиксальных адъективов. Проанализированы и описаны их самые продуктивные словообразовательные типы. Рассмотрены особенности гибридных прилагательных-новообразований. Выявлены синонимические препозиционные элементы, которые функционируют в словообразовательные синонимы.

Ключевые слова: инновация, неологизм, словообразовательная семантика, префиксальный формант, мотивирующая база, словообразовательное значение, деривация.

The article deals with the structural and semantic features of innovative prefixed adjectives. Their most productive word-formation types have been analyzed and described. The features of hybrid adjectives-neologisms have been considered. Synonymous prepositive elements functioning in derivational synonyms have been found.

Key words: *innovation, neologism, derivational semantics, prefixed formants, motivating base, derivational meaning, derivation.*

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки спостережено тенденцію ґрунтовного дослідження інноваційних одиниць, які в останнє десятиріччя активно поповнюють лексичний склад сучасної української мови. Незважаючи на те що найбільш неологічною частиною мови в українській мові, як і в більшості слов'янських мов, є іменник, помітну активність у сучасних неологічних процесах виявляють ознакові слова.

Вивченню прикметників різноманітної семантики присвячено багато мовознавчих праць як зарубіжних, так і вітчизняних учених (А. Грищенко, І. Білодід, І. Вихованець, В. Васильченко, Н. Сулименко, І. Кірічек, М. Степаненко, О. Земська, Л. Горбунова, Є. Алексєєва, А. Глушкова та ін.). Виняткову увагу приділено проблемам деривації ад'єктивів сучасної української мови в порівняльно-історичному аспекті (І. Ковалик, І. Кунець, О. Шевчук). Деякі питання творення ознакових слів в українській літературній мові досліджені в роботах А. Грищенка, В. Горпинича, К. Городенської, М. Доленка, А. Зверева, З. Каспиришин, Н. Клименко. Інноваційні префіксальні ад'єктиви не були предметом окремого аналізу, що й становить актуальність нашої роботи.

Метою пропонованої розвідки є опис найпродуктивніших препозиційних формантів інноваційних прикметників, з'ясування словотвірної семантики цих одиниць, а також виявлення ад'єктивних okazіоналізмів, утворених із порушенням словотвірних норм сучасної української мови.

Префіксальний спосіб словотворення, на думку О. Земської, є найпростішим і найлегшим способом деривації нових слів [1]. Специфічною особливістю префіксації є те, що похідні слова належать до тієї ж частини мови, що й твірні; зберігаючи усі їхні морфологічні ознаки. Приєднання префікса найчастіше відбувається без будь-яких морфонологічних змін. Семантика префіксальних новотворів характеризується тим, що лексичне значення твірного слова здебільшого зберігається у похідному. За словами О. Кубрякової, «префікс не стільки класифікує, скільки уточнює вихідний знак, обмежуючи його в локативній або часовій ознаці або ж сприяючи його оцінці» [3, 63]. Префіксація, як зауважує Н. Клименко, «посідає проміжне місце між афіксальним словотвором і словоскладанням» [4, 123], пояснюючи цим незначну кількість префіксальних інноваційних одиниць порівняно із суфіксальними.

Серед префіксальних прикметників, що з'явилися на початку XXI ст., найпродуктивнішими є похідні одиниці з префіксом **анти-** зі значенням «той, який проти, протилежний» (*антирейдерський, антитимошенківський, антилуценківський, антиофшорний, антирегламентний, антиелітний, антигламурний, антиінтелектуальний, антиносталягійний, антимонопольний, антиконституційний* (Нью-Йоркські таксисти випустили свій **«антигламурний»** календар на наступний рік. (Перший національний, 20 грудня 2013 р.)).

Відзначаємо активність відомітих твірних баз у цьому словотвірному типі. В інноваційних ад'єктивах, утворених від прізвищ політичних діячів, на значення протилежності накладається відтінок негативності оцінки, зокрема іронії: *антитимошенківський, антилуценківський, антикличківський, антияворівський, антиазарівський* (Партія УДАР назвала президента Януковича співучасником порушення регламенту та фальсифікації у парламенті через підписання **«антикличківського закону»** (TVi, 8 листопада 2013 р.)).

Префікс **анти-** здебільшого поєднується із запозиченими ад'єктивними твірними (*антирейдерський, антиофшорний, анти регламентний, антиелітний, антигламурний, антиінтелектуальний, антиносталягійний, антимонопольний, антиконституційний*). Нетиповими для словотвору української мови є неологізми, утворені за допомогою запозиченого префікса **анти-**, що приєднується до власне української твірної бази (*антигромадський, антинаціональний, антиукраїнський*). Фіксуємо окремі ознаціональні одиниці, у яких стилістичне забарвлення мотивувальної основи не збігається зі стилістичною маркованістю форманта, що спричиняє порушення словотвірних норм сучасної української мови: *Антипотова рідина у вигляді спрею* (Нормативно-директивні документи МОЗ України: Висновок № 05.03.02-03/97167 від 04.10.2011 р.).

Продуктивними препозиційними формантами у деривації інноваційних ад'єктивів є також ті, що виражають надмірний ступінь вияву ознаки, яку називає твірна основа. Прикладами таких інновацій є одиниці, утворені за допомогою префіксів *супер-, над-, архі-, ультра-, гіпер-*. Прикметники як власне українські, так і запозичені, поєднуючись із префіксом *супер-*, утворюють інноваційні ад'єктиви, що вказують на найвищий ступінь якості: *суперспрошений, суперпильний, супергеройчний, супервіковий, супервідповідальний, супермодний, суперсучасний, супербагатий, суперцивілізований, суперпрогресивний, суперактуальний* та ін. Уживаються такі одиниці здебільшого для вираження експресивної оцінки позначуваного: *Знято багато фільмів, де українці зображено не в гарному світлі. За радянських часів навіть супергеройчний український повстанський рух намагалися очорнити такими речами, як «Свадьба в Малиновке»* (День, № 55, 27 березня 2013 р.).

Подекуди для правильного тлумачення нових прикметників із формантом **супер-** необхідний контекст, оскільки значення твірного слова і форманта недостатньо для розуміння неологізму. У цьому випадку, на нашу думку, йдеться про фразеологічність семантики похідного новотвору, наприклад: *А в Європі ...замислили нове утворення – Суперсхідне товариство* [5, 144].

Словотвірний елемент **супер-** поширився з мови преси в мережу Інтернет, а також у рекламні слогани (*Суперживильний шампунь; Смачний, калорійний, енергетичний, суперживильний батончик, за відносно низькою ціною; Джмелі допоможуть розробити суперстійкий літаючий мікротранспорт; Учені створили суперстійкий антибіотик, Середньостиглий суперсолодкий гібрид (78 днів) цукрової кукурудзи.*).

Підкреслимо, що іноді інноваційні ад'єктиви із формантом **супер-** мають подвійну мотивацію. Так, наприклад, прикметник *супергеройчний* може мотивуватися як прикметником *геройчний*, так і субстантивом *супергерой*, утвореним за допомогою суфікса **-ічн-**.

Семантику надмірності має й власне український відповідник – префікс **над-**, що відзначається меншою продуктивністю порівняно з префіксом **супер-**: *наддеструктивний, надпатріотичний, наделітний (Перший уже досить розпіарений Інтернетом — 19-річний син Ющенка, його надмодний телефон, супердорогий автомобіль і наделітна квартира на київських Липках (Дзеркало тижня. Україна, №30, 5 серпня 2005 р.)).*

Указаний формант поєднується переважно із запозиченими твірними базами, утворюючи гібридні інноваційні одиниці (на відміну від творення прикметників у попередні роки, коли префікс **над-** активно поєднувався і з власне українськими твірними базами).

Зауважимо, що більшість із наведених інноваційних прикметників була утворена з порушенням словотвірних норм сучасної української мови. Поєднується префікс **над-** із запозиченими ад'єктивами *деструктивний, елітний*, а запозичений формант **супер-**, навпаки, – із власне українськими *дорогий, живильний, тонкий, багатий*.

Менш продуктивними, порівняно з попереднім, є словотвірні типи із запозиченими префіксами **архі-, гіпер-**: *архіамбіційний, архіглобальний, архіважливий, гіперпопулістський, гіперпруст'янський, гіперхолодний, гіперв'язкий, гіперокеанічний, гіпермалоймовірний*.

Високий ступінь надмірності вияву ознаки посилюється тоді, коли градаційні префікси поєднуються із твірними словами, що мають значення кількісного вияву ознаки (*архіважливий, гіперхолодний, архіглобальний: До нинішнього ювілею Незалежності нагодився архіважливий інформпривід (Дзеркало тижня 19.08.2011 р.)*). В окремих випадках префіксальний формант може додаватися навіть до складних прикметників, у яких препозиційний елемент уже має градаційне значення (*гіпермалоймовірний:*

Поява значного валютного ресурсу у влади перед президентськими виборами робить гіпермалоймовірними як перехід до політики гнучкішого курсоутворення (що багатократно збільшує подальші девальваційні ризики), так і спроби розгребти завали в енергосекторі та комунальній сфері. (Дзеркало тижня. Україна, 20 грудня 2013)).

Словотвірні елементи із значенням кількісного вияву ознаки у традиційному словотворі додаються до якісних прикметників, інноваційні ж одиниці можуть утворюватися й від відносних ад'єктивів, які в контексті набувають якісного значення (*гіперокеанічний: Хоч пам'ятаю всю гіперокеанічну неозорість вогнів унизу, коли наш літак заходив на приземлення в аеропорту останнього* [5, 33]). Порухення словотвірних норм фіксуємо у неологізмі *гіпервічний*, у якому префікс *гіпер-* приєднується до прикметника, що позначає абсолютну ознаку.

Формант *ультра-*, виражаючи крайній ступінь вияву ознаки, реалізованої прикметниками, може поєднуватися як із якісними ад'єктивами (*ультрастільний, ультраактуальний, ультрабезпечний, ультрасяючий*), так і з відносними (*ультраінформаційний*).

Незвичним щодо структурно-семантичних особливостей є новотвір *ультрадзвоновий*, який у поєднанні з іменником *тиша*, що має антонімічне значення до субстантива *дзвін*, набуває надмірності вираження експресії і є стилістично забарвленим: *Ультрадзвонова тиша самотності* (Укр. літ. газета, №4, 25 лютого 2011 р.).

В ад'єктиві *ультрадрібний* фіксуємо посилення значення надмірності вияву ознаки внаслідок поєднання префікса *ультра-* із твірним прикметником, що має значення недостатнього вияву ознаки.

Аналізуючи прикметники з префіксами *понад-, супер-, ультра-, архі-, екстра-, гіпер-*, О. Хамідуліна пропонує об'єднувати похідні з названими вище форманти у два класи: деривати з префіксами *понад-, супер-, ультра-, архі-* зі значенням «великий ступінь вияву ознаки мотиватора» та деривати з префіксами *над-, супер-, екстра-, гіпер-* зі значенням «перевищення норми, певних меж вияву ознаки», указуючи, що значення похідних з такими формантами «не можна подати як суму значень префікса та основи, тому що семи, які зазнали посилення, можна виявити лише в широкому контексті» [9, 15].

Менш поширеними є ад'єктивні новотвори з префіксами *екстра-, мега-*, що вказують на щось виняткове, таке, що виходить за межі звичайного (*мегадосвідчений, мегапопулярний, екстремодний*). Цікавим з погляду семантики є прикметник-неологізм *екстремолочний*, у якому відбулося накладання префіксальної семантики зі значенням відносної ознаки ад'єктива *молочний*. Це спричинило виникнення нового значення указанного ад'єктива «той, який зроблений лише з молока, без будь-яких домішок».

Прикметники з часовою семантикою утворюються за допомогою

префіксів **пост-** зі значенням «той, що з'явився після» (*постбійцівський, постбілоблакитний, поствиборчий, посткомуністичний, постноворічний, постатеїстичний, постгеноцидний, постнульовий, постбідняцький*: *І тільки тяжко хворе на постгеноцидний та постколоніальний синдром суспільство може допускати над собою проведення таких експериментів із зомбування його майбутніх поколінь* (Радіо Свобода, 02.05.2011)) і **до-** зі значенням «який передує чомусь» (*догекаченістський, догендерний, доолігархічний, дотимошенківський*: *Із них в сфері комп'ютерних технологій розкрито 503 злочини, справи по 363 із них все спрямовані до суду (на 45 % більше, ніж за дотимошенківський період в минулому році)* (http://medua.org/ua_news/853-853.html)).

Неологізми *допостіраківський, допостсовковий* утворено від ад'єктивів із препозиційним елементом, що має антонімічну часову семантику до приєднаного форманта.

Префікси **пост-** і **до-** можуть також поєднуватися із відносними прикметниками, утвореними від власних назв: топонімів (*пост'югославський, постчорнобильський, поставилонський*) та антропонімів – прізвищ політичних діячів, діячів культури, літератури тощо (*дотимошенківський, постахманівський*).

Деякі з наведених прикметників мають подвійну мотивацію і можуть співвідноситися як із прикметниками, так і субстантивами. Наприклад, слова *постсоюзний, постокупаційний, постзаробітчанський, постстрайковий, догекаченістський* можуть мотивуватися іменниками *союз, окупація, заробітчанин, страйк, гекаченіст* (йдеться про префіксально-суфіксальний спосіб творення), або прикметниками *союзний, окупаційний, заробітчанський, страйковий, гекаченістський* (префіксальний спосіб творення). Незвичність таких неологізмів зумовлена приєднанням запозиченого префікса **пост-** до українських твірних, що свідчить про відсутність обмежень у сполучуваності з твірними базами.

Продуктивними словотвірними типами з такою ж словотвірною семантикою є інноваційні одиниці з власне українськими префіксами **після-** (*післяпутчевий, післясоюзний, післявідлиговий, післязастійний, післяінфляційний, післякологоспний, післяреферендумний, післяпродажний*) і **перед-** (*переднебесний*), які можуть частіше додаватися до питомих українських твірних.

Фіксуємо також ад'єктивні неологізми, що мають синонімічне значення: *постчорнобильський* і *післячорнобильський, постсоюзний* і *післясоюзний, постінфляційний* і *післяінфляційний* та ін., як власне український, так і запозичений формант у таких одиницях є взаємозамінним. Те ж саме словотвірне значення, на думку О. Стишова, має і префіксальний формант **по-** (*почорнобильський, порадянський, покомуністичний, похолодновоєнний*) [8, 298].

Префікс **псевдо-**, приєднуючись до твірних, надає їм семантики неістинності, фіктивності з відтінком негативною експресії. Словотвірна модель із препозитивним іншомовним елементом **псевдо-** зі значенням «несправжній» є достатньо продуктивною, найбільш активно такі інновації вживають у засобах масової інформації (*псевдозаспокійливий, псевдопатріотичний, псевдоальтернативний, псевдоправославний: Псевдопатріотичні танці на кістках від рішення ФІФА* (<http://kirovograd.comments.ua/article/2013/10/01/110126.html>)).

Синонімічним до вищезазначеного препозиційного елемента є префікс **квазі-** зі значенням «удавано, не справжньому» (*квазідокументальний, квазіінформаційний, квазілегітимний, квазінезалежний, квазіпатріотичний, квазірелігійний*). Високу словотвірну активність виявляють окремі твірні, зокрема *патріотичний, релігійний*, від яких за допомогою синонімічних елементів **псевдо-**, **квазі-** утворюються неологізми *квазірелігійний і псевдорелігійний, квазіпатріотичний і псевдопатріотичний*. Такі інноваційні одиниці є словотвірними синонімами. Схожу словотвірну семантику мають і прикметники з малопродуктивним формантом **лже-** (*лжедержавний*), єдину фіксацію якого здійснено у словнику А. Нелюби «Словотворчість незалежної України. 1991–2011» [7].

З огляду на насиченість життя політичними і суспільними подіями в останні роки зросла продуктивність прикметників зі значенням «той, хто/що на боці». Носієм цього словотвірного значення є формант **про-**. За допомогою наведеного префікса нові прикметники можуть утворюватися 1) від ад'єктивів відонімного походження (*продонецький, пропутінський, проюценківський*), 2) від прикметників, що вказують на ставлення до політичних угруповань (*проопозиційний, провладний*), 3) а також від мотивувальних одиниць, утворених як від літерних (*проМВФівський, пронатівський*), так і частково скорочених (*прополітреформаторський*) абревіатур. Зауважимо, що наведені відабревіатурні інноваційні ад'єктиви можуть мотивуватися як прикметниками, так і іменниками.

Менш продуктивним у творенні нових прикметників є словотвірний тип із українським префіксом **поза-** зі значенням «того, що не є таким, що називає прикметник» (*позапаперовий, позасовковий, позаекранний, позамузейний*). Необхідно вказати, що більшість таких неологізмів можуть мати подвійну мотивацію (як прикметникову, так і прийменниково-іменникову).

Малопродуктивні префікси **напів-, пів-** та **недо-** мають значення неповноти вияву ознаки (*напіварештований, напівамріяний, напівзатриманий, напівколективізований, напівноменклатурний, напівобвуглий, напівсерпневий, напівтабуйований, напівшепітний, півоманний, недоукраїнський, недоєвропейський, недовідомий*).

Статус окремих препозиційних елементів до сьогодні в мовознавстві неусталений. Це стосується, зокрема, формантів *загально-*, *мульти-*, *сюр-*, *екс-*, *нео-*, *пара-*, які кваліфікують як префікси або префіксоїди: *загально-* зі значенням «стосується всього, що називає твірну основа» (*загальноесендівський*), *мульти-*, що означає «багато» (*мультибрендовий*, *мультиінтернаціональний*, *мультиканальний*), *сюр-* зі значенням «позбавлений того, на що вказує твірна основа» (*сюрполітичний*), *екс-* із семантикою «колишній» (*екс-британський*, *екс-квівський*, *екс-лівійський*, *екс-майданівський*, *екс-помаранчевий*), *нео-* зі значенням «новий» (*неоімперський*, *необагатовекторний*, *неоконцептуальний*, *неоформатний*, *неолібералістський*, *неопомаранчевий*, *неоформатний*), *пара-*, що разом із твірною базою формує словотвірну семантику «схожий на те, що називає твірна основа, але з деякими відхиленнями» (*паракомуністичний*, *парапатріотичний*, *параправославний*: Хоча, на мій погляд, набагато цікавішим питанням є, чому на початку XXI століття відбувся у світовому масштабі *паракомуністичний* червоний рецидив (День, 21.08.2007 р.)).

Схожим за семантикою до форманта *загально-* є й префікс *все-* зі значенням «який стосується всього, охоплює все» (*всенімецький*, *всесвірменський*). Ці препозиційні елементи здебільшого вважають синонімічними і взаємозамінними (*загальноесендівський* і *всесендівський*).

Зауважимо, що названі похідні можуть мотивуватися не лише прикметниками, а й іменниками (*неолібералістський* ← *лібералістський* та *неолібераліст*, *суперпрем'єрний* ← *прем'єрний* та *суперпрем'єра*).

Переважна більшість інноваційних ад'єктивів є стилістично нейтральною, оскільки утворена від узуальних прикметників.

Формант *без-* зі значенням «позбавлений того, що названо твірною основою» (*безмажорний*, *без'ядерний*, *безмандатний*, *безментальний*) здебільшого приєднується до запозичених одиниць. У лексикографічних джерелах, зокрема в [7] інноваційні прикметники *безментальний*, *догендерний*, *догекачепістський* подано як такі, що мають подвійну мотивацію. (*безментальний* ← *ментальний* і *ментальність*, *до гендерний* ← *гендерний* і *гендер*, *догекачепістський* ← *гекачепістський* і *гекачепіст*) Не заперечуючи існування цього явища, вважаємо більш прийнятною відсубстантивну мотивацію цих одиниць, а такі прикметники, відповідно, утвореними конфіксальним способом. Похідні з префіксом *без-* на зразок *безнебий*, *безгніздий* також утворені, на нашу думку, префіксально-суфіксальним способом із додаванням конфікса *без-...-Ø*.

Набув продуктивності також ще один власне український префікс *не-*, що вказує 1) на відсутність того, що виражає твірна база (*нечіпований*, *несонний*, *несплячий*) або 2) протилежне тому, що названо твірною основою

(*неемісійний, неавторитетний, неестонотомовний, непомаранчевий*). Іноді ці форманти є синонімічними (*необережний* і *безобережний*). Подекуди семантика таких неологізмів різниться: **не-** заперечує наявність ознаки, названої мотивувальним прикметником (*непрозорий туман*), а **без-** підкреслює відсутність об'єкта, що став мотивувальним для відповідної ознаки, виражає позбавленість цієї ознаки (*безпрозора ніч*) [6].

Поодинокими є випадки творення інноваційних прикметників за допомогою форманта **а-**, що вказує на заперечення (*асистемний, атравматичний, ахронологічний*). Зазначений префікс укажує на позбавлення ознаки, названої твірною основою, утворюючи інноваційну одиницю з антонімічним до мотивувального слова значенням. Цей афікс приєднується до запозичених твірних баз із термінологічним значенням і є синонімом до власне українських префіксів **не-**, **без-**.

Препозиційний елемент **небез-**, що утворився на основі поєднання двох препозиційних елементів **не-** та **без-**, має значення певного помірного вияву ознаки, названої твірною основою (*небезполум'яний*), причому поєднання префіксів **не-** та **без-** із значенням заперечення не нейтралізувало їхньої семантики, а лише зменшило категоричність заперечення препозиційного елемента **без-**.

Малопродуктивний префікс **під-**зі значенням «перебування під чимось» поєднується як із українськими, так і запозиченими ад'єктивними основами (*підрадянський, підтоталітарний, підешелонний, під'європеїзований*).

Префікси, що беруть участь у творенні нових слів, відрізняються різноманітністю семантики, неоднорідністю походження і словотвірних зв'язків, різною продуктивністю. Ад'єктивні деривати, утворені шляхом префіксації, не тільки номінують різні актуальні явища сучасного суспільного життя, але й є яскравим засобом їхньої оцінки.

За граматичною особливістю префіксальні прикметники є переважно відносними, здебільшого їм не властива емоційно-експресивна забарвленість; вони стилістично нейтральні, значна частина таких ад'єктивів належить до термінологічної лексики. Проте сучасний етап розвитку української мови характеризується тенденцією до поширення суб'єктивно-оцінних перетворень у межах прикметників здебільшого серед якісних ознакових слів. В. Хімік відзначає, що прикметники є другими за кількістю суб'єктивно-оцінних модифікацій класом слів зі значною перевагою різних префіксальних трансформацій похідних слів (*прекумедний, прегарний, архікрасивий, ультражорсткий, надважкий, суперцікавий* та ін.) [10, 12]. Активність таких слів пояснюють різними причинами. О. Земська вказує на дві основні причини: а) властива сучасній мові тенденція до вираження підвищеної експресії, емоційності, б)

позначення явищ, пов'язаних із науково-технічним прогресом. Наприклад: *супердорогі квитки, наднадійні двері* та ін. [2, 117]. На сьогодні, за нашими спостереженнями, ці дві тенденції, що намітилися у творенні префіксальних прикметників, тривають: *надпотужний процесор, суперміцна парасолька, суперстійкий блиск, екстремолочний шоколад* та ін. Іноді для посилення експресивності і підкреслення найновіших результатів науково-технічного прогресу похідні прикметники об'єднуються в складний комплекс: *супергламурна сукня екстремодного фасону* (Інтернет). Виділяємо також випадки використання повторів префіксальної частини або вихідного мотивувального прикметника. Наприклад: *Це най-най-найкрутіший LiveCDLinux'a, який зроблено на основі Слаки* (Інтернет). Такі префіксальні прикметники важко назвати новими, оскільки суб'єктивно-оцінні префікси лише видозмінюють їхню семантику, привносячи додаткової експресії.

Отже, не всі препозиційні елементи в межах аналізованого матеріалу однаковою мірою виявляють продуктивність. Особливо продуктивним є префікс *анти-*. Майже від будь-якого прикметника можна утворити нове слово з ним, тобто цей префікс не має сполучувальних обмежень.

Зазначимо також, що ряд префіксів виявляє здатність до синонімії: *анти- і де-, архі-, ультра-, супер-, мега- і гіпер-; квазі- і псевдо-*. Подекуди ці форманти можуть бути взаємозамінними. Префіксальні прикметники переважно можуть мати як одну, так і дві словотвірні мотивації. Очевидно, однією з причин поліструктурності утворень із окремими префіксами є семантична близькість префіксів і прийменників, що послужили їм твірною базою.

Відзначимо також, що в сучасній українській мові активно продукуються гібридні інноваційні прикметники. Здебільшого іншомовні префіксальні елементи поєднуються з власне українськими твірними базами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земская Е.А. Современный русский язык. Словообразование / Е.А. Земская. – М., 1973. – 304 с.;
2. Земская Е.А. Активные процессы современного словопроизводства // Русский язык конца XX столетия (1985-1995) / Под общ. ред. Е. А. Земской. – М., 2000. – С. 90–140;
3. Кубрякова Е.С. Теория номинации и словообразование. 2-е изд. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 88 с.;
4. Морфологічна будова сучасної української мови : монографія / АН УРCP, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні ; відп. ред. М. А. Жовтобрюх ; редкол.: І. Р. Вихованець, А. П. Грищенко. – К. : Наук. думка, 1975. – 208 с.;
5. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації. 2012–2013: Словник / А. Нелюба, Є. Редько [заг. ред. А. Нелюби]. – Х. : Харківське історико-філологічне товариство, 2014. – 172 с.;
6. Русанівський В.М. Префіксальний словотвір / В. М. Русанівський // Словотвір сучасної української літературної мови ; відп. ред. М. А. Жовтобрюх.– К., 1979.– С. 228–284;
7. Словотворчість незалежної України. 1991-2011: Словник / Укл. А. Нелюба. – Х.:

Харківське історико-філологічне товариство, 2012. – 608 с.; 8. *Стишов О.А.* Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації): дис. ... д-ра філол. наук. – К., 2003. – 597 с.; 9. *Хамидуллина Е.Э.* Имена существительные и прилагательные с префиксами сверх-, супер-, ультра-, архи-, экстра-, гипер (семантика и функционирование) Автореф. дисс. Канд. филол. наук / Е.Э.Хамидуллина. – М., 1995. – 20 с.; 10. *Химик В.В.* Давайте говорить правильно! Словарь русских эмоционально-экспрессивных преобразований: Краткий словарь-справочник. — СПб.: Филологический ф-т СПбГУ, 2007. – 428 с.

Осадча О. (Київ, Україна)

Мова української фантастики (на матеріалі творів українських письменників-фантастів початку ХХ століття)

У статті досліджено мовні засоби творення фантастичного світу в українській фантастичній літературі.

Ключові слова: українська мова, змінена модальність, концепт, неологізм, наукова фантастика.

В статье исследованы языковые средства создания фантастического мира в украинской фантастической литературе.

Ключевые слова: украинский язык, измененная модальность, концепт, неологизм, научная фантастика.

The article explores linguistic means of creating fantastic world in Ukrainian fantastic literature.

Key words: the Ukrainian language, changed modality, concept, neologism, science fiction.

Актуальність статті полягає в потребі вивчити особливості конструювання фантастичного світу засобами української мови, адже наукова фантастика належить до найбільш запитаних сучасних читачем літературних жанрів.

Наукова новизна статті визначена тим, що здійснена одна з перших спроб визначити національну специфіку мовного творення українського фантастичного тексту.

Мова фантастики становить значний інтерес з точки зору сучасної лінгвістики, що спричинено доволі винятковим місцем фантастичних текстів у світовій літературі. Головною відмінністю цих текстів, що безпосередньо впливає на їхні мовні особливості, є змінена модальність щодо емпіричної дійсності. Проте, творячи нібито абсолютно «нові» варіанти реальності, фантастична проза тільки ілюструє давно помічену закономірність людського пізнання і мислення: неможливо створити в уяві концепт чи образ, який би не був зіп'єртий на певний відсоток уже відомої з досвіду інформації [1].

Більшості прозових творів, що належать до епосу як роду літератури, не властиві активні словотворчі процеси та надмірна експресивність, що ними